

COLUMN MYRTHE MEESTER

Wraakfantasie

Ik geloof dat ik wel begrijp waarom religies de hel hebben uitgevonden, die uithoek in het hiernamaals vol gruwelen en eindeloze pijn. Allereerst natuurlijk om de bevolking in het gareel te houden en te dreigen: 'Als je je niet aan de geboden houdt, zal God je in de eeuwige vlammen werpen.'

Maar de hel is nog iets anders: wraak. In het gewone leven ontlopen daders vaak hun straf, krijgen onschuldigen de schuld of wordt onrecht zelfs beloond. Voor slachtoffers is dat moeilijk te verdragen. Maar als je in de hel gelooft, kun je erop vertrouwen dat het kwaad na de dood alsnog zal worden bestraft. Het moet voor gekrenkte gelovigen dan ook heerlijk zijn geweest om zich te verkneukelen bij Jeroen Bosch-achtige taferelen vol gespietste, in stukken gescheurde en boven vuurtjes geroosterde misdadigers – eindelijk gerechtigheid!

Maar wat als je niet in zo'n middeleeuwse, letterlijke hel gelooft? Ondertussen gaat de dader vrolijk verder met zijn leven of neemt je misschien zelfs opnieuw te grazen, terwijl jij volstrekt machteloos staat. Het moet veel vrouwen in de geschiedenis zijn overkomen, toen er nog geen vrouwenrechten bestonden, geen feminisme, geen #MeToo. Hoe gingen zij met hun gevoelens van onrecht en onderhuids broeiende woede om?

Ik moet denken aan Artemisia Gentileschi (1593-1653), de Italiaanse kunstenares aan wie Rijksmuseum Twente momenteel een expositie wijdt: 'Artemisia. Vrouw en macht'. Artistieke vrouwen werden in de zeventiende eeuw scheef aangekeken, omdat ze niet de traditionele, huiselijke vrouwenrol vervulden. Neem Barbara Strozzi, een tijd- en landgenoot van Artemisia en een van de eerste vrouwelijke componisten uit de geschiedenis.* Zij werd

met blote borsten afgebeeld, omdat men aannam dat ze – vanwege haar vak – wel een losbandige vrouw moest zijn. Zo zag ook Artemisia's schilderdocent Agostino Tassi er geen probleem in om zijn getalenteerde leerlinge meermaals te verkrachten. Artemisia was op dat moment pas zeventien jaar oud. Toen ze aangifte deed, volgde er een dubieus proces. Daarbij moest ze vernederende gynaecologische onderzoeken en zelfs een marteling met duimschroeven ondergaan om te controleren of ze wel de waarheid sprak. 'Het is waar, het is waar, het is waar', gilde Artemisia terwijl haar vingers, zo onmisbaar voor het schilderen, werden fijn geplet. Uiteindelijk werd Tassi schuldig bevonden, maar Paus Innocentius X zorgde er hoogstpersoonlijk voor dat hij zijn straf niet hoefde uit te zitten, omdat Tassi een van zijn favoriete kunstenaars was. Vriendjespolitiek boven gerechtigheid. Na het proces schilderde Artemisia opvallend vaak misbruikte vrouwen: de Romeinse Lucretia, die na een verkrachting zelfmoord pleegde, en de bijbelse Susanna, die door twee oude mannen werd belaagd bij het baden en vervolgens beschuldigd werd van overspel. Deze schilderijen vormen een regelrechte aanklacht tegen seksueel geweld.

Ook haar wraakfantasieën leefde de kunstenares uit op het doek. Zo schilderde ze maar liefst vijf versies van Judith, de bijbelse heldin die legeraanvoerder Holofernes in zijn slaap ont-

hoofdt. Zijn bloed spuit alle kanten op terwijl Judith met gespierde armen en verbeterd blik zijn hals doorsnijdt. Vormen deze werken een esthetische sublimatie van de pijn, verontwaardiging en vergeldingsdrang die vier eeuwen later #MeToo in gang hebben gezet?

Beluister eens Barbara Strozzi's hartverscheurende aria 'Che si può fare', 'Wat kan ik doen?', door zangeres Emöke Baráth. <https://spoti.fi/3pyUDuZ>

Artemisia Gentileschi, **Judith onthoofdt Holofernes**, 1620, olieverf op canvas, 146,5 x 108 cm (collectie Galleria degli Uffizi, Florence).